

چشم اندازی از وضعیت جهانی

مقدمه

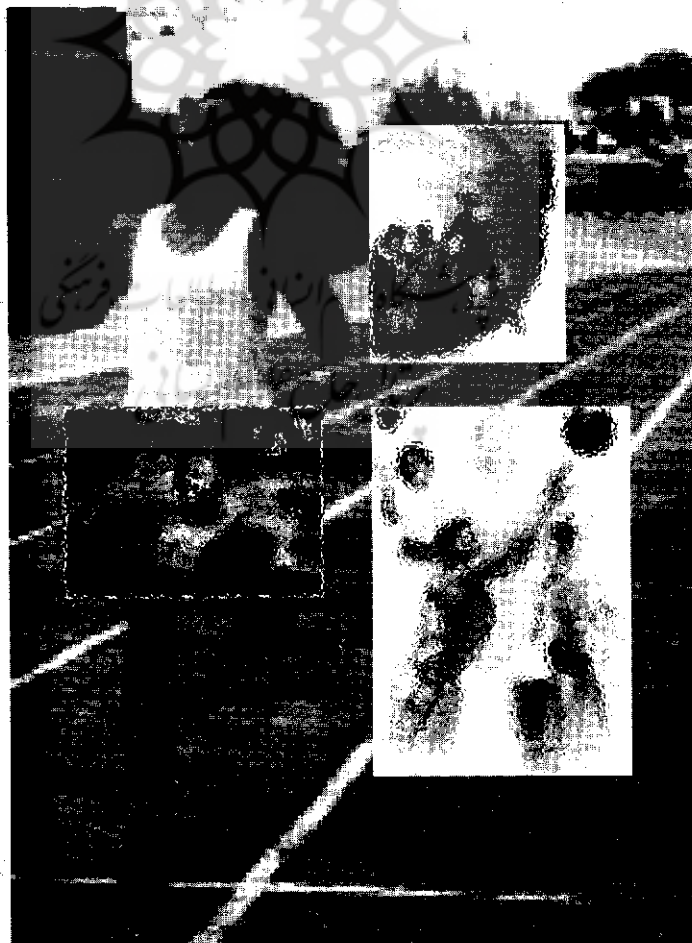
فواید حاصل از فعالیت بدنی منظم و دراز مدت، تأثیر دوران نخستین زندگی در شکل گیری و یادگیری عادات مطلوب و پسندیده، نتایج مثبت پژوهش‌ها مبین اهمیت و تأثیر فعالیت‌های جسمانی بر رشد و تکامل جسمی، ذهنی، عاطفی، اجتماعی و . . . کودکان، توجه گسترده و روزافزون سازمان‌های بین‌المللی به

مقوله تربیت بدنی و ورزش مثل «یونسکو» و «کمیته بین‌المللی المپیک»، نتایج فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی تعداد زیادی از محققان مثل هاردمن، ویلکاکس، لوسترا، وندرگوتن، مارشال و . . . در چند دهه اخیر، باعث شده است که مجامع و سازمان‌های گوناگون تعلیم و تربیت در جهان به مقوله تربیت بدنی و ورزش مدرسه به عنوان یک ضرورت

توجه کنند و حساس شوند. اما با وجود توجه روزافزون به این درس، هنوز هم بین آنچه وجود دارد و آنچه باید باشد، فاصله زیادی است. نتایج پژوهش نشان می‌دهند، با آن‌که در برنامه تحصیلی دانش‌آموزان ۹۲ درصد از کشورهای جهان درس تربیت بدنی وجود دارد، این درس جایگاه واقعی و قانونی خود را پیدا نکرده است و نگرش و توجه عموم به این درس، در حد مطلوبی نیست. آنچه در ادامه می‌خوانید، خلاصه‌ای از وضعیت جهانی درس تربیت بدنی در مدرسه‌ها است که با بهره‌گیری از منابع و مقالات گوناگونی تهیه و ترجمه شده است. اطلاعات این پژوهش‌ها، غالباً از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی در کشورهای متفاوت و ارسال پرسشنامه به بیش از ۱۶۰ کشور به دست آمده است.

ضرورت وجود درس تربیت بدنی در برنامه تحصیلی

نتایج مطالعات متعددی نشان می‌دهند که بیش‌تر کشورها (بیش از ۹۲ درصد) درس تربیت بدنی را در برنامه تحصیلی دانش‌آموزان خود دارند. بیش‌تر کشورها یا دولت‌ها بر لزوم قرائت گرفتن درس تربیت بدنی در برنامه تحصیلی تأکید کرده‌اند، اما بین آنچه باید باشد و آنچه اکنون وجود دارد، فاصله زیادی است. با توجه به جدول ۱، در ۷۱ درصد از

درس تربیت بدنی در مدرسه ها

موردها، درس تربیت بدنی مطابق با قوانین و دستورالعمل های موجود در سطح جهانی تدریس می شود، اما در ۲۹ درصد باقیمانده، درس تربیت بدنی در برنامه تحصیلی جای خود را به مواد آموزشی دیگر داده یا کم ترین توجه به آن شده است. کشورهای چینی، آمریکا، آسیا، آمریکای مرکزی و لاتین، جنوب اروپا و مدیترانه، توجه بیش تری را می طلبند، زیرا در خط مشی های قانونی در این مناطق، ضعف و

نارسایی دیده می شود. مناطق و کشورهایی که از نظر اقتصادی توسعه یافته اند، نارسایی ها کم رنگ ترند. با وجود این، هنوز هم اختلاف های چشمگیری بین قوانین وضع شده و اجرای آن ها وجود دارند. عامل هایی که باعث ایجاد این اختلاف ها شده اند، عبارتند از:

- کم اهمیت بودن درس تربیت بدنی نزد عموم،
- فقدان ارزشیابی تحصیلی از درس تربیت بدنی،
- نداشتن جایگاهی مناسب در برنامه تحصیلی،
- محدودیت های مالی،
- گرایش در توزیع منابع به مکان های دیگر،
- منابع اطلاعاتی ناکافی،
- کمبود افراد کارآمد و ماهر.

بر اساس اطلاعات ارائه شده در جدول، وضعیت این درس در شرق و مرکز اروپا از نظر قانون لزوم تدریس در حد قابل قبولی است (۱۰۰ درصد).

جدول ۱. بررسی وضعیت اجرایی قانون لزوم تدریس تربیت بدنی در مدرسه ها

کشور یا منطقه	اجرا نشده	اجرا شده
جهانی	۲۹٪	۷۱٪
آفریقا	۷۵٪	۲۵٪
آمریکای شمالی	۲۸٪	۷۲٪
ایالات متحده آمریکا	۲۶٪	۷۴٪
کانادا	۴۳٪	۵۷٪
آمریکای لاتین / مرکزی	۵۰٪	۵۰٪
آسیا	۶۷٪	۳۳٪
اروپا	۱۳٪	۸۷٪
غرب اروپا	۷٪	۹۳٪
شمال اروپا	۲۵٪	۷۵٪
شرق / مرکز اروپا	—	۱۰۰٪
جنوب اروپا	۵۰٪	۵۰٪
خاورمیانه	۱۸٪	۸۲٪
اقیانوسیه	۳۰٪	۷۰٪

جدول ۲. جایگاه قانونی و واقعی درس تربیت بدنی در مدرسه‌ها

کشور یا منطقه	واقعی	قانونی
جهانی	۴۳٪ (۵۰٪)	۸۶٪
آفریقا	۱۴٪ (۲۰٪)	۵۰٪
آمریکای شمالی	۳۶٪ (۴۲٪)	۸۶٪
ایالات متحده آمریکا	۳۷٪ (۴۴٪)	۸۴٪
کانادا	۲۹٪ (۲۹٪)	۱۰۰٪
آمریکای لاتین/ مرکزی	۱۳٪ (۱۵٪)	۸۹٪
آسیا	۲۰٪ (۲۷٪)	۷۳٪
اروپا	۶۷٪ (۷۱٪)	۹۴٪
غرب اروپا	۷۱٪ (۷۱٪)	۱۰۰٪
شمال اروپا	۵۸٪ (۶۳٪)	۹۲٪
شرق / مرکز اروپا	۶۷٪ (۷۱٪)	۹۵٪
جنوب اروپا	۶۷٪ (۸۶٪)	۷۸٪
خاورمیانه	۷۰٪ (۷۷٪)	۹۱٪
اقیانوسیه	۱۱٪ (۱۲٪)	۹۱٪

جایگاه درس تربیت بدنی

نتایج حاصل از پژوهش‌ها، نشان می‌دهند که درس تربیت بدنی در بین دانشگاهیان، موقعیت و جایگاه ممتازی ندارد و در دوره تحصیلی نیز، توجهی به رشته تربیت بدنی نمی‌شود. قابل توجه است که ۸۶ درصد از پاسخ‌های داده شده در کشورهای گوناگون نشان می‌دهند که درس تربیت بدنی از نظر ضوابط آموزشی با سایر رشته‌ها برابر است. اما در عمل، بین جایگاه درس تربیت بدنی و سایر رشته‌های آموزشی تساوی دیده نمی‌شود. با استناد به اطلاعات جدول ۲ و تجزیه و تحلیل پاسخ‌های داده شده، ۵۷ درصد از پاسخ‌ها، حاکی از پایین‌ترین بودن جایگاه تربیت بدنی نسبت به سایر

برنامه‌ها، جایگاهی ندارد. بنابراین یافته‌های حاصل از پژوهش‌ها، ۶۰ درصد از کشورها هنگامی که می‌خواهند بودجه بخش‌های گوناگون را تعیین کنند، برنامه‌های مربوط به تربیت بدنی را کاهش می‌دهند مثلاً، بیش‌تر نواحی کانادا، هنگامی که بخش‌های متعدد دولتی با کمبود بودجه روبه‌رو می‌شوند و می‌خواهند بودجه را تعدیل کنند، برنامه‌های تربیت بدنی را حذف می‌کنند.

امکانات و تجهیزات

نتایج پژوهش‌های متعدد، با اراکه شواهد و با استناد به مدرسه‌ها، به مشکلات ناشی از کمبود بودجه، برای تهیه وسایل در بیش از ۳ کشورها

موضوع‌های آموزشی است. در کشورهای مثل کانادا و آمریکا، بین جایگاه قانونی و واقعی، فاصله زیادی وجود دارد. این در حالی است که اختلاف زیادی در خاورمیانه بین جایگاه قانونی و واقعی دیده نمی‌شود. در کشوری مثل استرالیا که از نظر رشته ورزشی شهرت فراوانی دارد، درس تربیت بدنی موضوعی فرعی و کم‌اهمیت تلقی می‌شود و معلمان، از نظر موضوعی ارزش چندانی به آن نمی‌دهند، ارزش ۹۱٪ قانونی و ۱۱٪ واقعی این تفاوت را نشان می‌دهد.

منابع مالی

معمولاً، هنگام تخصیص بودجه، رشته تربیت بدنی در صدر

جدول ۳. امکانات موجود برای درس تربیت بدنی

کشور یا منطقه	اجرا نشده	اجرا شده
جهانی	٪۶۹	٪۳۱
آفریقا	٪۹۳	٪۷
آمریکای شمالی	٪۶۲	٪۳۸
ایالات متحده آمریکا	٪۵۸	٪۴۲
کانادا	٪۸۷	٪۱۳
آمریکای لاتین / مرکزی	٪۱۰۰	۰
آسیا	٪۹۳	٪۷
اروپا	٪۶۱	٪۳۹
غرب اروپا	٪۴۸	٪۵۲
شمال اروپا	٪۶۶	٪۳۴
شرق / مرکز اروپا	٪۷۹	٪۲۱
جنوب اروپا	٪۵۶	٪۴۴
خاورمیانه	٪۷۳	٪۲۷
اقیانوسیه	٪۷۰	٪۳۰

شده است. اما با وجود تلاش‌های گسترده‌ای که صورت گرفته است، چشم‌انداز روشن و قابل قبولی از این درس در سطح جهانی وجود ندارد. با توجه به جایگاه قانونی این درس و الزام به تدریس آن در قوانین آموزشی کشورها، تنها در ۷۱ درصد از آن‌ها این قانون رعایت می‌شود. از نظر امکانات نیز در بیش از $\frac{۱}{۳}$ از کشورها، مشکلات ناشی از کمبود بودجه، برای تهیه وسایل و امکانات مورد نیاز این درس وجود دارد. در مجموع، با توجه به تلاش و توجهی که در چند دهه اخیر به این درس شده است، هنوز هم بین آن‌چه باید باشد و آنچه اکنون وجود دارد، فاصله و اختلاف است.

پرداخته‌اند: جدول ۳ در یک نمای کلی، وضعیت امکانات موجود برای درس تربیت بدنی را در سطح جهان و به تفکیک مناطق نشان می‌دهد. آمارها نشان می‌دهند، که به جز غرب اروپا که بالاتر از حد متوسط (٪۵۲) قرار گرفته است، سایر نقاط جهان از نظر امکانات در وضعیت نامناسب قرار دارند. وضعیت امکانات و تجهیزات در آمریکای لاتین و مرکزی حتی از آفریقا هم برتر است.

خلاصه

توجه جهانی به درس تربیت بدنی در مدرسه‌ها، به دلیل تأثیرات مثبت این درس در جنبه‌های گوناگون زندگی دانش‌آموزان، بیش از گذشته

منبع کتاب در دست چاپ «وضعیت جهانی درس تربیت بدنی در مدارس»، ترجمه جواد آزمون و ماندانا آجودان انتشارات دفتر تحقیقات و توسعه معاونت تربیت بدنی و تندرستی وزارت آموزش و پرورش

